

Storbritannien - et splittet rige?

I Margaret Thatchers tid som Storbritanniens premierminister (1979-) har ord som »polarisering« og »konflikt« spillet en fremtrædende rolle i den politiske retorik. Det skyldes ikke kun, at kritikere af regeringens økonomiske politik har angrebet skævrækningen af landet, tendensen til at øge skellene mellem rig og fattig, og de katastrofale arbejdsløshedstal. Det hænger også sammen med Thatchers egen politiske stil. Hun har ikke lagt skjul på, at hun ikke er en konservativ, der ønsker at bevare; men en politiker, der ønsker at omforme et søvnigt, kollektivistisk velfærdsbureaukrati til et dynamisk, individualistisk iværksættersamfund.

I den kamp har hun ikke haft tålmodighed til at gøre knæbøjninger for *consensus*-traditionen i britisk politik. Hun har beskrevet sig selv som en *conviction*-politiker - »I want«, skal hun have sagt, »to create a new consensus behind my convictions«.

Den slags tale går på tværs af den betragtelige litteratur, der søger at forklare, hvorfor den sociale og politiske udvikling i England er forløbet så bemærkelsesværdigt gnidningsløst; og som ser kontinuitet, gradvise fremskridt, og stabilitet som nøgleord i nyere britisk historie. Særlige omstændigheder i den engelske sociale

struktur, og særlige talenter hos den engelske elite for at absorbere potentielt rivaliserende grupper forklarer, siges det, hvorfor England ikke oplevede revolutioner i det 18. og 19. århundrede, hvorfor de demokratisk-parlamentariske institutioner kunne bevares i fascismens epoke 1930'erne, og hvorfor sammensmeltningen af England, Skotland og Wales forløb så relativt uproblematisk.

Et af efterkrigstidens mest markante bidrag om dette britiske særpræg blev udgivet i 1963 af den franske politolog Jean Blondel. Storbritannien var, skrev han, et i europæisk sammenhæng bemærkelsesværdigt homogent samfund. Ikke plaget af de religiøse eller regionale konflikter, der plagede andre lande i Vesteuropa. I enestående grad domineret af det økonomiske, administrative og kulturelle centrum London, hvis aviser, tidsskrifter, radio- og TV-stationer indhyllede øriget i en fælles, national medie-kultur. Når dog klasse modsætningerne virkede slående, var det netop fordi andre skel i befolkningen var så ubetydelige:

»One of the differences between Britain and the other countries is perhaps that class divisions play a much greater part in the structure of British society simply because, elsewhere, local characteristics often unite people of all classes to an extent which is rarely attained in Britain«. ¹⁾

Tendensen i 1980'ernes politologiske litteratur, også uden for den marxistiske tradition, har været at betragte denne form for politisk analyse - »the civility

*Engelsk Institut,
Københavns Universitet*

model of British political culture», som den er blevet kaldt - som et forældet produkt af 50erne og de tidligere 60ere.²⁾ I denne periode var den indre situation præget af næsten fuld beskæftigelse, økonomisk fremgang, og et velfungerende to-partisystem.

I lyset af den senere udvikling er 50erne imidlertid kommet til at stå som en parantes mellem perioder præget af økonomiske problemer og konflikter. Den konsensus, der dannede sig om udviklingen af velfærdsstaten og blandingsøkonomien ses ikke som den naturlige tilstand i britisk politik i det 20. århundrede, men som i sig selv en reaktion på mellemkrigstidens konflikter og fiaskoer.

I 80erne virker stabilitets- og konsensusmodellerne ufuldstændige, sammenholdt med de meget synlige og mediedækkede eksempler på spændinger og konflikter, der kammer over i direkte voldsanvendelse:

Den borgerkrigs-lignende konflikt i Nordirland fortsætter uden mange tegn på, at volden vil ophøre. Urolighederne i somrene 1981 og 1985 i London og en række provinsbyer (the inner city riots) bragte sociale spændinger og racemod-sætninger frem til overfladen. Den langvarige minearbejderstrejke i 1985 minde om, at de militante traditioner i fagbevægelsen stadig kan kaldes til live, og bragte reportager om blodige sammenstød mellem ordensmagten og de strejkende rundt til TV-seernes stuer.

De følgende afsnit vil beskæftige sig mest med de regionale skel i Storbritannien, og vil søge at vurdere konsekvenserne af disse skillelinier for den britiske statsdannelses stabilitet og for den politiske udvikling i landet.

Nationalitet

Den britiske statsdannelse, the *United*

Kingdom, er i sit væsen multi-national.

Skotter, walisere og nordirere føler sig som anderledes end englænderne, selv om mange også føler, at de har del i en britisk identitet. Deres lande har i fortiden været uafhængige af England, og har haft, og har stadig til en vis grad, en egen kultur og et keltisk sprog. Walisisk tales således stadig af 15-20% af befolkningen i Wales.

Skotland var et selvstændigt kongedømme indtil 1707; Wales blev formelt lagt ind under den engelske krone i 1536. Den engelske erobring af Irland begyndte i middelalderen; den egentlige union blev etableret i 1800. Kom den politiske indlemmelse af Irland senere end det var tilfældet i Skotland og Wales, blev forbindelsen til gengæld mere kortvarig. Det meste af Irland blev selvstændigt i 1921, idet dog de seks overvejende protestantiske grevskaber mod nord i Ulster fortsat blev knyttet til England. Det skabte nationale og loyalitetsmæssige konflikter, der endnu er uløste.

I meget store træk kan det siges, at den foreløbige »løsning« af det irske problem efter den første verdenskrig skabte en ro omkring de »nationale« spørgsmål, der varede frem til slutningen af 1960erne.

På det tidspunkt blussede konflikten mellem irske republikanere og britiske loyalister i Nordirland op igen; og en markant fremgang for separatistiske partier i Skotland og Wales ved valgene i 1970 og 1974 rejste på dramatisk vis spørgsmålet om disse landes placering i statsdannelsen.

Disse begivenheder i ørigets randområder gjorde det nødvendigt for politologerne at forholde sig til national bevidsthed som politisk fænomen i en britisk sammenhæng. Marxister måtte indpasse nationalfølelsen i en politisk analyse, der ellers var domineret af klassesdimensionen. Ikke-marxister måtte overveje, om

NATIONAL AND REGIONAL BOUNDARIES

det britiske samfund virkelig var en homogen enhedsstat med en dominerende, London-baseret national kultur.³⁾

Analysen af den nationale politiske bevidstheds svingninger i Skotland og Wales (Nordirland er et problem for sig) må tage udgangspunkt i to forhold: De to områders placering i Storbritanniens økonomiske historie, og de har landsdækkende politiske partiers evne til at repræsentere periferiområdernes interesser.

I den økonomiske udvikling siden den industrielle revolution deler Skotland og Wales i en vis udstrækning erfaringer med industrialiseringens kerneområder i de nordlige dele af selve England. Den industrielle udvikling omkring kullejerne i Glasgow- og Cardiffområderne gav Skotland og Wales andel i Storbritanniens økonomiske vækst i det 19. århundrede, og i den velstandsstigning, industrialiseringen og den imperiale ekspansion indebar.

Områdernes befolkninger voksede, blev urbaniserede, og velstandsforskellene i forhold til England blev mindre.

I det 20. århundrede, og især efter den første verdenskrig, blev disse områder til gengæld ekstra stærkt ramt af tilbageslagene for de »gamle« industrier (tekstiler, jernindustrien, skibsbygning, kulmine-drift). Befolkningstallet i Wales og Skotland har været stagnerende i dette århundrede - overskudsbefolkningen er udvandret til England eller kolonierne. Arbejdsløsheden har konstant været højere end i det sydøstlige England.

Politisk set har skotske og walisiske problemer skulle løses i Parlamentet i London, og med de nationale britiske partier som kanaler. Unionen er en enhedsstat, hvor den politiske magt ligger ubeskåret hos Westminster-parlamentet, hvortil både Nordirland, Wales og Skotland sender repræsentanter. Der er imid-

lertid den forskel på de tre områder, at hvor Skotland og Wales har været domineret af de nationale britiske partier - de Konservative, de Liberale og Labour - har de særlige omstændigheder i Nordirland skabt en serie lokalt baserede partier der.

Det gennemgående træk i det politiske billede i *Skotland* og *Wales* har været de Konservatives relativt svage stilling. Som den anglikanske kirkes og den nationale enheds parti har det ikke haft lette betingelser i områder præget af lavkirkelige sekter (»non-conformists«), kalvinisme og kulturel separatisme. Fra sidste halvdel af det 19. århundrede var det de Liberale, der var lavkirkelighedens og periferiens politiske parti. De stod for Home Rule i Irland og for øget selvstyre til de øvrige regioner. Rollen som talsmænd for provinserne overfor centralmagten i London blev efter den første verdenskrig overtaget af Labour, da partiet brød igennem og afløste de Liberale som hovedalternativet til de Konservative. Det forhold, at arbejderbevægelsen i de skotske og walisiske industriområder fastholdt den organisatoriske tilknytning til den engelske arbejderbevægelse har utvivlsomt været en væsentlig hindring for, at nationalistiske bevægelser for alvor kunne få fodfæste her.

De nationalistiske selvstyrepartiets fremgang i slutningen af 60'erne og begyndelsen af 70'erne kan derfor ses som et udtryk for, at et stigende antal skotter og walisere havde mistet troen på at Labour som regeringsparti kunne løse områdernes problemer. Nationalistpartiernes fremgang var nemlig ikke baseret på helt ekstraordinære økonomiske omstændigheder i perioden. Visheden om de enorme indtægter, oliefundene i Nordsøen ville kunne give et uafhængigt Skotland, kom først efter at the Scottish National Party⁴⁾ havde fået vind i sejlene. Men 60'erne var en periode, hvor decentralisering, små en-

heder, og borgerrettigheder var vægtige politiske paroler. Så i en situation, hvor Labour-regeringen 1964-70 hverken kunne løse Storbritanniens økonomiske problemer på borgerlig eller socialistisk måde, kunne nationalistiske partier fremstå som tiltrækkende lokale alternativer.

I Wales kanaliserede Plaid Cymru⁵⁾ en voksende bekymring hos et walisisk-talende mindretal for det keltiske sprogs og den keltiske identitets fremtid i et moderne massemedie-samfund. I Skotland synes tilslutningen til SNP mere at være betinget af politiske og økonomiske faktorer end af kulturel protest.

Truslen mod de landsdækkende partiers stilling i Skotland og Wales, og det vil især sige mod Labours meget væsentlige parlamentspladser fra disse områder, var alvorlig nok til at det centrale politiske system måtte reagere.

I 1969 nedsatte Labour-regeringen en »Royal Commission on the Constitution« (Kilbrandon-kommissionen), der fik til opgave at undersøge »the present functions of the central legislature and government in relation to the several countries, nations and regions of the United Kingdom«.

Kommissionens rapport fra 1973 opregnede en række muligheder for en mere decentral styreform. Flertallet gik imidlertid ind for løsninger, der bevarede enhedsstaten, d.v.s. forkastede egentligt føderale mekanismer. Westminster-parlamentets suverænitæt og øverste myndighed i afgørende spørgsmål blev bevaret. Forslagene, som Labour-regeringen 1974-79 udmøntede i lovforslag, gik ud på at oprette valgte forsamlinger, der i Skotland skulle have lovgivende funktioner på en række udvalgte områder af særlig lokal betydning, og i Wales skulle have lokale administrative funktioner. Reformplanerne var hverken tilfredsstillende for

selvstyretilhængerne eller for dem, der ønskede at bevare status quo. I deres ligevægt og uafklarede form var de et udtryk for Labours bestræbelser for at bremse nationalistbevægelserne uden at sætte arbejderbevægelsens enhed eller de grundlæggende elementer i den britiske forfatningsorden over styr. De blev lagt ud til folkeafstemning i Wales og Skotland i begyndelsen af 1979. Ingen af stederne opnåede de det krævede flertal, og bortfaldt derfor.

Med forslagernes fald og den konservative regerings tiltræden efter valget i 1979 skiftede billedet totalt. Nationalistpartierne har ikke kunnet opretholde deres stemmeandele, selv om især SNP stadig kan gøre sig gældende ved suppleringsvalg og lokalvalg. Men så længe en konservativ regering er ved magten i London, er der ikke udsigt til eksperimenter med forfatningen.

Nordirland er blevet omtalt som et særligt problem. Det skal ikke forstås sådan, at provinsen ikke på mange måder deler skæbne med Skotland og Wales. Som dem er det et overvejende tyndt befolket landbrugsområde med den største del af befolkningen koncentreret i en industriregion - Belfast - hvis historiske specialisering indenfor de »gamle« industrier har skabt store beskæftigelsesproblemer i nutiden. Det er et område, der i endnu højere grad ligger i periferien af de økonomiske og befolkningsmæssige centre, og som i særlig grad mærker følgerne af den engelske økonomis større og større engagement på det europæiske kontinent.

Men det er et område med et kompliceret nationalt problem. Et tilfælde af dobbelte minoriteter, som det er blevet udtrykt. Den, overvejende katolske, trediedel af befolkningen, som har en forenet irsk republik som ideal, er et mindretal i Nordirland i forhold til den, overvejende

protestantiske $\frac{2}{3}$ af befolkningen; der igen er et mindretal set i forhold til Irlands befolkning som helhed.

Konflikten mellem de to befolkningsgrupper, hvis historiske oprindelse der ikke er plads til at skildre her, er naturligvis en belastning for den britiske regering. Den er kostbar, både økonomisk og i menneskeliv. Siden optrapningen af voldsanvendelsen i 1968 har omkring 2300 mennesker mistet livet ved politiske drab og terrorhandlinger - en andel af den nordirske befolkning, der ville svare til ca. 70.000 mennesker i selve England. Konflikten er en belastning for Storbritanniens forhold til den irske republik og til USA, og stiller undertiden britiske politimetoder og retspleje i et dårligt lys udadtil.

Men i britisk politik og i den britiske offentlighed er tendensen at marginalisere konflikten, at nægte at betragte den som et centralt problem for det britiske samfund og den britiske stat.

Et af IRAs vigtigste mål er gennem aktioner både i Nordirland og i selve England at gøre den britiske offentlighed træt af Nordirland, og at skabe et politisk pres for at den britiske tilstedeværelse i Nordirland bringes til ophør. Dette er lykkedes i et vist omfang. Ikke således at der er megen sympati for IRA eller den republikanske sag i England, men således at solidariteten med de loyalistiske grupper i Nordirland heller ikke er særlig udpræget. De fleste englændere synes efter meningsmålinger at dømme at ønske, at de kunne trække sig ud af det irske morads⁶⁾.

Ingen britisk regering har dog følt sig i stand til at trække støtte bort fra en befolkningsgruppe, der kulturelt og økonomisk er mere orienteret mod Glasgow og Liverpool end mod Dublin, og som ønsker at forblive en del af det Forenede

Kongerige. Der er givet gentagne løfter om, at der ikke vil ske ændringer i Nordirlands politiske status, med mindre et flertal i provinsen kan acceptere dem.

Forfatningsmæssigt har britiske regeringer stået i en situation, der var modsat den i Skotland og Wales. Nordirland havde i perioden 1922-1972 sin egen parlamentariske forsamling i Stormont, hvori det loyalistiske flertal styrede lokalpolitikken i provinsen. Uenighed mellem London og Stormont i 1972 om hvilke indgreb, der skulle til for at dæmpe voldshandlingerne, fik London til at nedlægge forsamlingen og indføre direkte styre af provinsen fra Ministeriet fra Nordirland i London. Det skete på et tidspunkt, hvor forfatningskommissionen arbejdede på forslag om indførelse af valgte forsamlinger i Skotland og Wales.

Skiftende britiske regeringer har da også siden forsøgt at skabe rammer for et samarbejde mellem det moderate republikanske parti SDLP og det dominerende loyalistiske parti O.U.P. Målet har været at skabe enighed om en form for selvstyre, hvori begge parter blev inddraget (power-sharing). Alle sådanne forsøg er stødt på modstand fra mere yderligtgående fraktioner, og er mislykkedes.

Den seneste aftale, Hillsborough-overenskomsten fra november 1985, markerer et nyt og dristigt skridt fra den britiske regerings side. Aftalen er truffet med Den Irske Republik, og inddrager repræsentanter for Republikken i et nyt officielt organ i Belfast, der på rent konsultativt plan skal overveje skridt, der kan forbedre forholdet mellem befolkningsgrupperne.

Den ny aftale har mødt voldsom modstand fra republikanske og loyalistiske aktivister. Den britiske regering synes at håbe, at det kan lykkes at isolere de mest rabiate loyalistiske aftalemodstandere, og

overtale et moderat, protestantisk flertal til at give de ny institutioner en chance og dermed forbedre mulighederne for at indtage Republikken i jagten på IRA-terrorister. Der er imidlertid ringe tvivl om, at inddragelsen af den Irske Republik i Nordirlands anliggender, der være sig på et nok så rådgivende plan, har forstærket den loyalistiske fornemmelse af at være blevet forrådt; og det er et åbent spørgsmål, om et moderat, forhandlingsberedt flertal i den loyalistiske befolkningsdel overhovedet eksisterer.

Som nævnt har den økonomiske og demografiske udvikling medført, at *Englands dominans indenfor unionen* er blevet gradvis større i dette århundrede.

Ser man på de tilgængelige oversigter over befolkningsstruktur og levevilkår i bredeste forstand i de fire dele af Riget fremgår det, at England også er det mest privilegerede område på de fleste punkter, og har den mest »avancerede« økonomiske struktur. Omvendt er Nordirland tydeligt den mest »tilbagestående« provins. Skotland og Wales har velfærds-indekser under de engelske, men ligger dog tættere på England end på Nordirland. Især har den økonomiske udvikling i olie- og elektronikindustrierne i Skotland i det sidste tiår fået forskellene mellem Skotland og England til at svinde ind.

England har med andre ord stadig en privilegeret stilling, men forskellene er ikke dramatiske, og mindskes tilsyneladende. Det forekommer berettiget at konkludere, at det statistiske materiale »confirm the distinctiveness of the Ulster rump in the British state, while stressing that the degree of difference is restricted. Social differences across the territories of contemporary Britain suggest a picture of hierarchy within homogeneity«⁷⁾.

De engelske regioner

Den næste konstatering, der må gøres, er, at der indenfor de fire hovedprovinser selv er større forskelle i levevilkår, end der er mellem dem indbyrdes.⁸⁾

Både Skotland, Wales og Nordirland har centre (Glasgow-Edinburgh-Aberdeen aksen, Cardiff, Belfast) og en periferi af tyndt befolkede landbrugsområder.

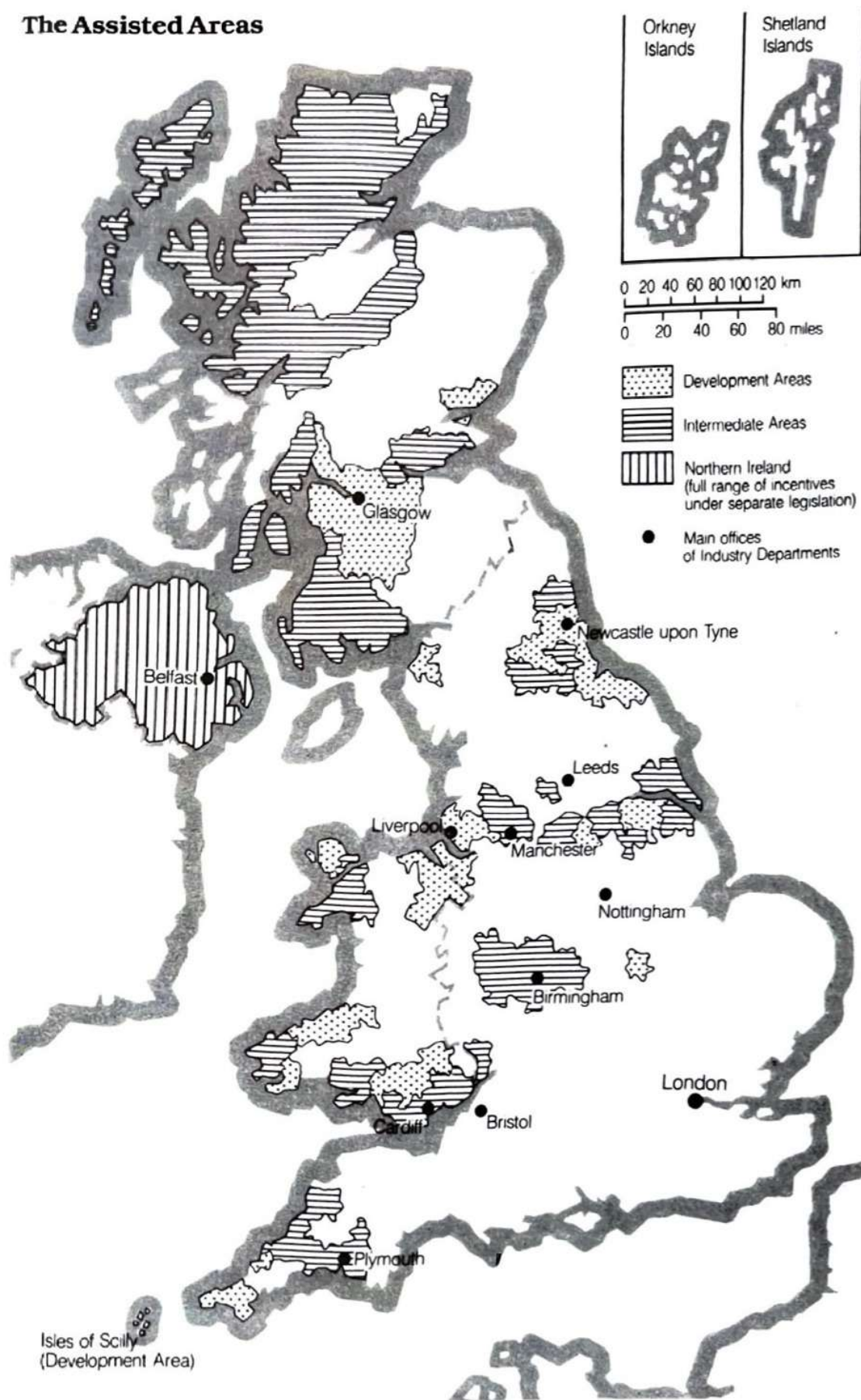
Det samme gør sig gældende i selve *England*.

I det lange perspektiv har flere geografiske snit været væsentlige her. Mest fundamentalt måske det nord-sydgående skel mellem de frugtbare korndyrkningsområder i East Anglia og grevskaberne omkring London på den ene side, og de bjergrige områder mod vest og nord, hvor kvæghold og fåreavl var de mest lønsomme næringsveje, på den anden. Og det var de østlige egne, der kunne brødføde de største befolkningskoncentrationer, der igen var baggrunden for Londons stadigt mere dominerende rolle.

Som tidligere nævnt føjede den industrielle revolution en ny skillelinie til de eksisterende: Nord og Syd. Fra begyndelsen af det 19. århundrede startede en eksplosiv vækst i indbyggertallet i de ny tekstil- og jernindustricenter mod Nord: Manchester, Liverpool, Bradford, Leeds, Newcastle, Sheffield, Birmingham, Nottingham, o.s.v. London var ikke længere Englands eneste rigtigt store by. De nordlige egne blev Englands værksted; Londons fortsatte særstilling blev mere baseret på byens status som centrum for administration, handel og finanser i det britiske verdensrige.

Denne situation varede kun, så længe fundamentet for Storbritanniens økonomiske velstand var de gamle industrier. Med deres kroniske krise i det 20. århundrede har Nordengland gradvis mistet sin rolle som økonomisk dynamo, og nord-

The Assisted Areas

syd problematikken er vendt om. De nordengelske industriers svækkede tilstand blev illustreret på dramatisk vis under depressionen og massearbejdsløsheden i 1930'erne, og efter den anden verdenskrig har mange områder omkring Merseyside og Tyneside fået karakter af industri-kirkegårde.

Omvendt har London befæstet sin position som virksomhedshovedkvarter og finanscenter. Nye industrier etablerer sig overvejende i det sydøstlige England. Cambridge-området, for eksempel, tiltrækker virksomheder indenfor avanceret elektronik. Havnene på øst- og sydkysten drager fordel af de stadigt tættere forbindelser til EEC-markederne. Sydøstengland som helhed er stærkest integreret i den internationale økonomi og har bedre vækstmuligheder end områderne nordpå.

Tendenserne er de samme næsten lige meget hvilke forhold der ses på: De gamle industricentre affolkes; områderne uden om London har den kraftigste befolkningsvækst. Her findes også de højeste lønninger, den højeste andel af akademikere og ansatte i servicefagene i arbejdsstyrken, den mindste arbejdsløshed, den bedste sundhedstilstand o.s.v.⁹⁾

Retningen har været tydelig i flere årtier, og i 1960'erne startede Labour-regeringen en egentlig egnsudviklings-politik. Bestræbelserne for at standse af-industrialisering og befolkningstilbagegangen i Nordengland gennem industristøtte og gunstige skatteregler i en række *assisted areas* var særligt intense i midten af 70'erne. Wilson-regeringen forsøgte i denne periode at dæmme op for den skotske og walisiske separatisme gennem økonomisk støtte til randområderne. Thatcher-regeringen, derimod, har nedskåret regionalstøtten og indskrænket områderne med status som *assisted areas* til de absolut hårdest ramte dele af landet.

Den ideologiske begrundelse for nedtrapningen har været uvilje mod statslig indgriben i de frie markedsmekanismer og troen på, at kun industrier, der kan klare sig under almindelige markedsbetingelser i det lange løb kan generere økonomisk udvikling. En kynisk vurdering ville hertil føje, at de områder, der rammes, alligevel stemmer Labour.

Den umiskendelige skævtrækning af England har ikke ført til gennemslagskraftige protestbevægelser udenom de etablerede administrative systemer og nationale politiske bevægelser.

I de forfatningsmæssige diskussioner i 1970'erne indgik tanker om at uddelegere mere magt også til regionerne i selve England, som et led i decentraliseringsprocessen i hele Kongeriget. Dels for at imødekomme utilfredshed med Londonbureaukратиets fjernhed i de nordlige og sydvestlige dele af England; men også for at dæmpe den dominerende stilling, England ville få ved siden af Skotland og Wales i et mere decentralt system. En kort overgang forsøgte kredse i provinserne at skabe organer, der kunne trække på loyalitet mod historiske landskaber - en forsamling for »Wessex«, et »Council of the North« - men der har været stille om disse bestræbelser efter fiaskoen for de skotske og walisiske devolution-planer i 1979.

Beboerne i områder som Dorset, Lancashire og Yorkshire har en skarp fornemmelse for deres egenart i sammenligning med briter fra andre dele af øriget; men uden for Wales og Skotland har egentlige separatistbevægelser ikke kunnet etableres.

Territorielle modsætninger og det britiske politiske systems fremtid

I det foregående har der været talt mest om nationale og økonomisk/geografiske skel i Storbritannien. Behandlinger af po-

lariseringstendenser i 80erne medtager gerne andre snit i befolkningen: Religiøse og etniske for eksempel. Om dem kun enkelte korte bemærkninger:

Religiøse modsætninger er et betydningsfuldt element i konflikten mellem de to befolkningsgrupper i Nordirland. Men udenfor denne provins lever trosretningerne fredeligt sammen, og sammenhængen mellem religiøst og politisk engagement er blevet mindre op imod vores tid. Forbindelserne mellem lavkirkelige kirkesamfund, liberalisme og det tidlige Labourparti var klare. Men selv om alle tre fænomener stadigt geografisk har deres kerneområder i periferien, er kontakterne løsnet: »The Churches have ceased to be the bases of major political alignments and have become instead part of the array of pressure groups in the community«¹⁰). Det er dog en væsentlig ny udvikling, at den i forhold til f.eks. danske tilstande store spredning af religiøse grupperinger i de sidste årtier er blevet forøget med et voksende antal ikke-kristne trossamfund. Først og fremmest muslimer og hinduer.

Der er tale om indvandrere, og efterkommere af indvandrere, fra Pakistan og Indien, der sammen med de sorte befolkningsgrupper fra det tidligere britiske Vestindien udgør den største del af Storbritanniens befolkning med »New Commonwealth«-baggrund. Denne gruppe udgør ca. 4,5% af indbyggertallet i England og Wales.

Væksten i disse *etniske minoritetsgrupper*, der geografisk er koncentreret i Storbritannien og i de gamle industricentre i the Midlands og Nordengland, har siden indvandringen startede i slutningen af 1950-erne skabt sociale problemer og kulturelle konfrontationer. Koncentrationen af indvandrergrupper i bestemte storbykvarterer, ungdomsarbejdsløshed, og et dårligt

forhold mellem politi og beboere, var elementer i de voldsekspllosioner, der fandt sted under the »inner city riots« i England i 1981 og 1985.

Indvandringen har været et politisk stridsemne, og den ultra-nationalisme, der i 1970erne udkrystalliserede sig i tilsynecomsten af halvfascistiske småpartier som The National Front og The British Movement, fik brændstof fra en udbredt modvilje mod den farvede indvandring.

Endnu har de større indvandrergrupper ikke forsøgt at danne selvstændige politiske organisationer. Som det britiske valg-system er indrettet, med flertalsvalg i enkeltmandskredse, har de kun få chancer uden for de etablerede partier. Der blev på den anden side heller ikke indvalgt nogen farvet kandidat fra de gamle partier i Underhuset i 1983. Imidlertid er en række farvede Labour-politikere nu opstillet i forholdsvis sikre opstillingskredse, især i London-området. De nye befolkningsgruppers synspunkter kan således forventes bragt frem med stigende styrke på nationalt politisk plan. Men det ser som sagt ud til at komme til at foregå indenfor de etablerede partier, og det er i det hele taget svært at se, at racekonflikter, hvor dramatisk de end kan udvikle sig på lokalt plan, for alvor vil kunne true stabiliteten i det britiske samfund eller statens beståen.

Udviklingen siden 1970erne har imidlertid givet anledning til diskussioner om det politiske systems fremtid, hvori klassebetingede politiske loyaliteter har spillet en rolle.

Det britiske valgsystem har siden anden verdenskrig frembragt et politisk billede, hvor de Konservative og Labourpartiet har fremstået som de to hovedmodstandere og på skift har siddet i regering.

Dette forhold har været forklaret med, at klasseloyaliteten i det britiske samfund har sikret et stabilt partisystem. Den en-

gelske klassestruktur har, siges det, historisk været enkel i forhold til andre europæiske lande. Der har knapt eksisteret en klasse af selvstændige bønder, men derimod et stort og tidligt udviklet industriproletariat. De klare klasselinier har bevaret klare partiskel: Arbejderklassen stemmer på Labour, og middel- og overklassen på de Konservative. Dog med den væsentlige modifikation, at en 20-30% af arbejderklassen - »the working class tories« - traditionelt har stemt konservativt. Hvis ikke det havde været tilfældet, ville de Konservative aldrig have kunnet blive regeringsparti.

Imidlertid har de Konservative altid været det geografiske centrums parti, og ved de seneste valg er denne tendens blevet forstærket. Partiet er blevet svagere i Skotland og Wales og kan i Nordengland kun vinde valgkredse i forstæderne og landdistrikterne. Labour har i 1979 og 1983 holdt stillingen i Wales og Skotland bedre end i England, men har i selve England set sine kerneområder indskrænke sig til London og byområderne i Nord- og Midtengland. Syd for en linie fra Bristol til London findes der efter 1983-valget ingen Labour-repræsentant i Underhuset!

I et tidligere afsnit blev det fremhævet, at den landsomfattende arbejderbevægelses styrke i industriområderne i Skotland og Wales kan være en forklaring på, at nationalistiske partier ikke er blevet stærkere dér end tilfældet har været. Det blev også nævnt, at skuffelsen over de økonomiske tilbageslag under Labourregeringerne 1964-70 gjorde det muligt for Plaid Cymru og SNP at gøre sig gældende som alternativer til de Konservative i Wales og Skotland.

Det er naturligvis mindre sandsynligt, at utilfredshed med en konservativ regerings resultater vil styrke specielt nationalistpartierne, hvis et troværdigt Labour-

parti eller den ny Alliance-partikombination kan opfange protesten. Men selv om Plaid Cymru og SNP kun opnåede hhv. 8% og 12% af stemmerne i 1983 i Wales og Skotland, eksisterer de stadig. Og det kan ikke udelukkes, at de igen kan få betydning i situationer, hvor Labour er plaget af indre splittelse eller har vanskeligheder med fagbevægelsen.

Den socialdemokratisk-liberale *Alliance* (1981) er i den forbindelse interessant, fordi den som politisk bevægelse præsenterer sig som et moderne alternativ til klasse-partierne, og fordi den har overtaget de Liberale gamle programpunkt om større selvstyre for de ikke-engelske dele af Riget. I Alliancens valgmanifest i 1983 lovede den således »immediate action to set up a Scottish Parliament with a full range of devolved powers, including powers to assist economic development and powers to tax...«, og at »provide the framework for decentralisation to assemblies in Wales and the English regions as demand develops«. Labour-partiet, skal det siges, lovede også decentralisering i Skotland, men ikke i Wales eller de engelske regioner.

Det er Labours og Alliancens resultater i Skotland og Wales, der er afgørende for, om territorierne kan holdes indenfor et samlet, nationalt politisk system. Foreløbigt er det *Labours* fremtidsudsigter, der er mest omdebatterede:

Labours sviende valgnederlag i 1979 gav anledning til analyser af partiets situation der antydede, at det nu kun var et spørgsmål om tid, inden hjertedøden indhentede den allerede indtrufne hjernedød.¹¹⁾ Debatten på venstrefløjen er knapt så dystert i tonen nu (1986), hvor Labour har taget en føring i opinionsmålingerne over både de Konservative og Alliancen. En kombination af større troværdighed under partiets nye (walisiske!) le-

der Neil Kinnock, og Thatcher-regeringens vanskeligheder (interne skandaler, manglende økonomiske resultater, ry for social ufølsomhed) gør atter en ny Labourregering til en tænkelig mulighed.

Imidlertid står Labour stadig overfor nogle strukturelle vanskeligheder af ganske alvorlig natur:

1) Labour mistede sit greb om arbejderklassen i 1979- og 1983-valgene. 49% af gruppen faglærte arbejdere stemte i 1974 på Labour, hvor tallet i 1983 var 32%. Og mindre end halvdelen af de ufaglærte arbejdere stemte Labour. Selv når den mulighed tages i betragtning, at nogle arbejdere af taktiske grunde har støttet en Alliance-kandidat frem for en helt chanceløs Labour-kandidat, er tendensen alvorlig for partiet. Gevinster for Labour blandt middelklassevælgere har foreløbigt ikke kunnet opveje tabet af arbejderstemmer. Samtidig gør udviklingen i erhvervsstrukturen Labours rekrutteringsgrundlag stadig mindre. Den gamle arbejderklasse svinder ind: I 1970 var der 8 millioner mennesker ansat i fremstillingsvirksomhed, 11½ millioner i servicevirksomheder. I 1983 var de tilsvarende tal 5½ og 13 millioner.

2) I en mere fragmenteret klassestruktur har en koalition som Alliancen gode muligheder for at appellere til et vælgerkorps, hvis parti- og klasseloyalitet ser ud til at blive stadigt svagere.¹²⁾ Indtil nu har Alliancens brede appel socialt og geografisk formindsket dets held ved parlamentsvalgene. Det britiske valg-system straffer som bekendt mindre partier, hvis vælgere er spredt nogenlunde jævnt over landet. Men Labours chancer for at blive regeringsparti må påvirkes

negativt af, at det i Sydengland nu er Alliancen, der i de fleste valgkredse er andetstørste parti efter de Konservative.

Det måske allermest interessante træk ved den territoriale fordeling af vælgerne i dagens Storbritannien er dog, at de to store partier har gravet sig dybere og dybere ned i deres respektive kerneområder. D.v.s. at Labourflertallene i London og i de gamle industriområders bycentre er blevet større og større, ligesom de Konservatives forspring over for Labour i Sydøstengland er blevet det. Det betyder, at antallet af marginale valgkredse er blevet mindre, og dermed at der skal et relativt stort stemmesving på landsplan til, før det konservative underhusflertal kan fjernes. Det klassiske topartisystem, som det virkede i 50'erne, skabte skiftende flertal med stemmesving på 2-3%. Det er ikke nok længere.

Dette rejser problemer for Labour, men også for det politiske liv og den politiske stabilitet i Storbritannien som helhed:

»A Parliament consisting of two geographically distinct party blocks, each securely entrenched in its half of Britain and able to neglect with impunity the interests and aspirations of the other half, cannot be healthy. Yet we are heading in that direction - and heading much faster than we need be simply because of the constituency electoral system«.¹³⁾

Når Margaret Thatcher beslutter at udskrive det næste valg - senest i foråret 1988 - kan situationen være sådan, at det ene af de to store partier faktisk kan sikre sig flertal alene i Underhuset, som sædvanen er. Imidlertid kan en situation, hvor der er let, men ikke jordskredsagtigt frafald fra den konservative regering føre til, at Alliancen bryder så meget igennem i Sydengland, at den kan blive tungen på vægtskålen i Underhuset. Uanset hvem Alliancen så vil gå i samarbejde med, vil

den som betingelse kræve en ændring af valgsystemet til én eller anden form for proportionalitetssystem, og sandsynligvis også initiativer i retning af decentralisering. Sker det, vil betingelserne for større lokal variation i det politiske liv være til stede, med følger, der ikke nu kan over-skues.

Noter

1. Jean Blondel: *Voters, Parties and Leaders. The Social Fabric of British Politics*, Penguin, 1963, s. 25.
Blondel er fransk født, og deler således perspektivet som udefra kommende med en anden ud-lænding i den britiske universitetsverden: Amerikaneren Richard Rose, hvis analyser af britisk politik også betoner kontinuitets- og stabilitets-temaerne:
»Understanding England is important, because for generations it has been the prototype of a country enjoying both stable government and relative economic wealth«. *Politics in England*. London: Faber and Faber, 1980, s. 16.
2. Michael Moran: *Politics and Society in Britain*. Manchester, 1985, s. 37.
Foruden Morans fremragende korte og klare analyse kan følgende nyere oversigtsværker nævnes:
Colin Leys: *Politics in Britain*. Heineman, 1983.
Henry Drucker et al., eds. *Developments in British Politics 2*. London: Macmillan, 1986.
Jean Lundskær-Nielsen, Ole Vadmand, Jørgen Sevaldsen: *Contemporary British Society*. Akademisk Forlag, 2. udg., 1986.
En kommenteret litteraturliste til de emner, der behandles i denne artikel, foreligger i Jean Lundskær-Nielsen & Jørgen Sevaldsen: *Modern Britain. A Bibliographical Guide*. Akademisk Forlag, 1986.
3. To kontroversielle studier blev udgangspunkter for debatten: Michael Hechter: *International Colonialism. The Celtic Fringe in British National Development 1536-1966*. London: Routledge, 1975, skildrede forholdet mellem centrum og periferi ud fra en kolonialisme-model. Tom Nairn: *The Break-Up of Britain*. London: New Left Books, 1977 (2. udg. 1981) argumentere for at se krisen mellem de keltiske territorier og England i lyset af den engelske stats krise: Den skotske nationalisme var ikke udtryk for et udpint yderområdes protest, men for en selvbevidst skotsk middelklasses ønske om at løsgøre sig fra et England, der med sin forstenede, halvfeudale socialstruktur endnu ikke havde ført den borgerlige revolution til ende!
4. Dannet 1934. Et socialt-liberalt, overvejende borgerligt parti med skotsk selvstændighed som endemål.
5. Stiftet 1926. Kulturelle og sproglige spørgsmål har været centrale for partiet. Økonomisk har partiet oftest ligget mere til venstre end det skotske nationalistparti.
6. I én undersøgelse mente 58% af de adspurgte, at det langsigtede mål måtte være irsk genforening. 59% var positive overfor en tilbagetrækning af de britiske tropper fra provinsen.
British Social Attitudes, 1984 Report, Gower, 1984, s. 33.
7. Derek W. Unwin: *Territorial Structures and Political Developments in the United Kingdom*. I Stein Rokkan & Derek Unwin, eds.: *The Politics of Territorial Identity*. London, Sage, 1982, s. 38.
8. *ibid*, s. 39.
9. Regionale statistikker er samlet f.eks. i S. Fothergill og J. Vincent: *The State of the Nation. An Atlas of Britain in the Eighties*. London: Pluto, 1985.
10. Moran, *op.cit.*, s. 8.
11. Eric Hobsbawm, ed.: *The Forward March of Labour Halted?* London: Verso, 1981, samlede nogle af de tidlige indlæg.
12. Se Richard Rose & Ian McAllister: *Voters Begin to Choose. From closed-class to open elections in Britain*. London: Sage, 1986.
13. John Curtice & Michael Steed: *Electoral Choice and the Production of Government*. *British Journal of Political Science*, 1982, s. 286.